

નાવિત્ત સતિત્વ વિજય

ટુંક સાર સાથે

ગાયનો

૨મી પ્રસિદ્ધ કર્નાટ

વ્યાસ ત્રંબકલાલ તુલસીદાસ,

ગિરિનારા બ્રાહ્મણ રહેવાસી ભાણુવડ (ભામનગર તાબે)

હાલ શ્રી માહીમ (મુંબઈ).

(સર્વ હક્ક સ્વાધિન)

આવૃત્તિ પહેલી.

પ્રત ૧૦૦૦.

ઈ. સ. ૧૯૧૭.

સંવત ૧૯૭૩.

મુદ્રય એક આનો.

સાવિત્રી સર્તિદેવ વિજયના પાત્ર જનો.

—:૦:—

ત્રિદેવ — (જાહ્નવિ વિષ્ણુ મહેશ) જગતની ઉત્પત્તિ, પ્રિદેવી
લય કરનાર.

નારદ—દેવ રૂપિ.

યમરાજ—પ્રાણીઓના કર્મકળાદાતા દેવ.

અશ્વપતિ—મદ્રદેશના પ્રજાપાળ રાજા.

દ્યુમત્સેન—શાત્રુ દેશના પદ્મજી અંધ રાજા.

સત્યવાન—દ્યુમત્સેનનો પુત્ર.

અંડેશન—દ્યુમત્સેનનો રાજ્યલોભી પિત્રાર્ધ ભાઈ.

સાવિત્રી—અશ્વપતિની પુત્રી.

કમળાદેવી—સાવિત્રીની માતા.

માધવિ—સાવિત્રીની સખી.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ ત્રિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૦૮૮૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ શાધિત્રી સલિત્વ વિજય

વિષય દ- : ૨૦૪

૨૧૨
સાવિત્રી સતિત્વ વિજયનો ટુંક સાર.

+++000+++

૪૬ વયનાં થયા છતાં કશી સંતતિ ન થઈ, તે બાળત
અંદરેશાધિપ રાજા અશ્વપતિનું શોધીત થવું; મહાત્મા નારદનું
આવવું અને “ યજ્ઞપતિનું યજ્ઞન કર્યે અવશ્ય સંતાન પ્રાપ્ત
થશે. ” કહી શોકધારી રાજાને સમજાવવું. એ સુણિ રાયનું
હર્ષિત થવું અને સંતાનદાયક યજ્ઞ કરાવવા મુની પ્રત્યે વિનંતી.
મુનીશ્વરનું યજ્ઞ કાર્યમાં પ્રવૃત્ત બનવું, પૂર્ણાહુતિ સમયે યજ્ઞ કુંડ-
માંથી એક તેજસ્વી કન્યાનું પ્રગટવું. તેણીને સાવિત્રી એવું શુભ
નામ અર્પિ દેવરૂપિ નારદનું બ્રહ્મલોકે જવું. પિતાના ગૃહે બાળા
સાવિત્રીનું મ્હોટું થવું, તેણીના લગ્ન કરવા મોટે અશ્વપતિનું
વિચારવું. ત્યારે સાવિત્રીએ પોતેજ યોગ્ય પતિ શોધિનેજ લગ્ન
કરવા દર્શાવેલો વિચાર, કન્યા કથનનો સ્વીકાર; પ્રધાન, દાસ,
દાસીઓ તથા સખિ માધવિ સાથે યોગ્યપતિ શોધનાર્યે બાળા
સાવિત્રીનું શુભ મુહૂર્તે નિકળવું.

પિત્રાર્થ લાઈનાં કપટથી પદબ્રષ્ટ થઈ જંગલમાં પોતાની ૪૬
પત્નિ તથા પુત્ર સત્યવાન સાથે વસતા અંધ રાજા દ્યુમત્સેનનાં
આશ્રમને બાળી મૂકવા પાપિ પિત્રાઈ અંડસેનનું આવવું. તે સ્થળે
દેવેચ્છાયે રાજકુમારી સાવિત્રીનું આવી ચડવું, દ્રષ્ટ કૃત્ય કરતા
અંડસેનપર દ્રષ્ટિ પડતાં સાવિત્રીનાં સ્હાયકારોનું ક્રોધિત થવું, પાપિ
સાથે ઝપાઝપી અને અંતે પાપિનું પકડાઈ જવું. જંગલમાં આગ
જ્વાળનાર પાપિ નરને શોધવા નિકળેલા સુંદર નર સત્યવાનને
પોતાજ સાવિત્રીનું ત્હેનાપર મોહિત થવું, અને સત્યવાનના કંઈમાં
તરમાળ નાંખવી. આનંદ ! આનંદ ! ! સાવિત્રીનું પુનઃ પિતાનાં

નમ્રમાં આવવું, ત્યાં મહામુની નારેદનું પધારવું અને “ સત્યવાનનું
ફક્ત એક સંવત્સરનુંજ આયુષ્ય છે. ” એ વાક્યનું સુણાવવું-
સર્વ સમાજનું શોક સમુદ્રે મગ્ન થવું, અધિપતિની યગિત વ્રતિ,
સાવિત્રીની અચળ ટેક, તેણીને મહાંક સૌભાગ્ય મલ્લ: કહી દેવ-
રૂપિનું અંતર્ધ્યાન બનવું. બાદ સાવિત્રીનું સાસરે જવું અને વટ
પૂજન વ્રતને આરંભવું. ત્યાં ઇંદ્રરાજનું આવવું, સતિએ કરેલો
તિરસ્કાર, લજ્જત બનીને જવું, સંવત્સરનું પૂર્ણ થવું, બાવિની
પ્રાપ્ત્યતા યા સત્યવાનનું કાષ્ટો લાવવા માટે જંગલમાં જવા
મંચિજવું. સાથે આવવા તે પ્રત્યે સતિની વિનંતિ; તેનો સ્વીકાર,
યા સાવિત્રી સાથે સત્યવાનનું કાષ્ટાર્થે વનમાં જવું. સર્પડંપથી
સત્યવાનનું પ્રાણરહીત થવું, પતિના પ્રાણને લઇ જતા મહિષાસુર
થયેલા ચમરાજ પૂછળ સતિત્વજને સતિ સાવિત્રીનું આકાશે
ચડવું, યમ સાવિત્રી સંવાદ; અંતે સતિનો જય, યા સતિ પતિ
સત્યવાનનું સજીવન થવું.

પતિન સહ વનમાં ગયેલા સત્યવાનની શોધે નિકળેલા વૃદ્ધ
પિતા હુમત્સેન તથા સત્તિ શૌખ્યાનું ત્યાં આવી ચડવું, હર્ષથી
મગ્નવું, અને જય નાદ !

ચક્ષુહિન વૃદ્ધ રાજને જળ કરી પદબ્રજ કરનારા ચંડાળ
ચંડસેનનો ઇન્દ્રીકાપે અકસ્માત્ નાશ, સત્ય સૂર્યનો જળવાદળથી
પ્રકાશ યા સહકુટુંબ સત્યવાનનું પૌતાની રાજ્યધાની શાલ્વદેશમાં
જવું અને સતિ સહ સત્યવાનનું તામ્પતશીન થવું, દુરમત્યત્વનો
ક્ષય અને સતિત્વનો વિજય !!

શુભં ભવતુ.

સંવત ૧૯૭૩ના જ્યેષ્ઠ }
શુદ્ધ ૧૫ (વટપૂર્ણિમા) }
બ્રમવાર તા. ૫-૬-૧૭ }

લેખક,
અંબકલાલ તુલશીદાસ,
શ્રી ગિ. સં. સમાજ માલેક.

॥ श्री गोपालो जयति ॥

सावित्री सतित्व विनयनां गायनो.

अभिरामो—

१

आवे। गाओ। सति गुणु गाय; स्नेह साथ जेडी हाथ.
वाज्ये। यमने हाम साथ, लीधे। मयावी प्यारे। नाथ.
ओवी सति तणी गुणु गाय; आवे। गाओ। सभि संगाथ.
आर्त लूयलु सति गुणु गार्थ, उर अपार हर्ष ल्यार्थ;
सुमन वृष्टि वसुधा माथ; क्ये सभये सति गुणु गाय.

अधपति—

२

शून्य छे संसार अरे, अरे विनां संतति. (२)
अरे विनां संतति नयम, हृदय विनां गुल मति.—शून्य.
जेह धाम न शिशु क्लेश, धाम तेह वेरान तोल. (२)
सूरया नहि भाण जोल, छन्दगी वृथा जती !—शून्य.

નારદ—

૩

મનરે.....ભજ લહેને ભવરાય; તું ભજ લહેને—મન.

કાયા માયા જરને જાયા (૨) સંગ ચલે નહિ કાંઈ—મન.

“ અંબકલાલ ” ગોપાલને ભજતાં (૨)

સહુ ભવ રૂબ ટળી જાયરે—મનરે...ભજ લહેને ભવન

સાવિત્રી અને સખીઓ— ૪

જૈયે બાજે અનુરાજે સૈયાં સંગાય (૨)

હિમ સુતાનાં દર્શન કરીયે, અર્ચન કરીને મનડે દરીયે.

જય ગજ વંદન ખડાનન માતા, જય નગ જાતા,

જન સુખ દાતા, વિવિધ કુસુમ કર લહી લપાતાં

તુજને વધાવી મંદિર ભરીએ...હરપાએ ગાયે ગુણ ગણ.

સૈયાંનો સાથ...જૈયે બાજે અનુરાજે.

સાવિત્રી—

૫

તાત સજો મેરી વાત, સ્નેહ સહિત પ્યારાં માત,

શીઠ સ્વયંવર તણોરે તમે કરો ઉત્તમાત—તાત.

ફરી રાત ગુણવાન સ્વામિ શોધિશ સુખત,

માટે સંગ સખિ માધવિ મોકલાવો મોરા તાત.

સાવિત્રી—

૬

આ બાળા મોહારી મોહનાળા, સિધાઓ શું
 સ્નેહાળા સ્યામ.....
 ઇબિલા છે નેહાળા, સુદેહાળા હોગાળા
 ગુણ વામ...આ બાળા (વરમાળ કંઈમાં નાખે છે ત્યારે)

સત્યવાન—

નથી નથી અમોતો રાજ્ય વાળા,
 નહિ ગાડી વાડી કે માળા, જંગલમાં ઝુપડીઆળા.
 (પર) બનીને સ્નેહાળા, નૃપ બાળા, જંગલમાં ભૂખો
 કહાડી, સહેલ દે સુકાડી અરેરે સ્થે કામ. આ બાળા.

સાવિત્રી—

૭

હું તો પરણી આવી, પરણી લાવી, ઉત્તમ કુળનો સ્યામ.
 તાતજી સૂણિને હર્ષિત થાશે, ક્ષેત્રી છે દીલમાં આશ,
 રાજ્યબ્રહ્મ લુપ્તસેન સુત, સત્યવાનને વરીધું ખાસ—હું તો.

સાવિત્રી—

૮

સિંહ બાળા સર્વથા શું અન્ય નરને ચ્હાય છે?—સિંહ.
 ખરે સતી સ્ત્રી મન નિજ પતિ વીણુ સહુ પુરૂષ પિતૃ બાય છે—સિં.
 તો શાની ચર્ચ મમ તાતજી, આ શી તમે વાણી કથી;
 આ સાવિત્રી સત્યવાન વીણુ નર અન્યને ઈચ્છતી નથી—સિં

સાવિત્રી—

૯

હું તો પ્રિતે પૂજું છું વરદેવ, સૌભાગ્યનાં દાયકરે;

કરે ભાવ ધરીને શેવ...સૌભાગ્યનાં દાયકરે,

સાખી—વટ પૂજે પતિ જીવન વધશે, ભાવે લગ્નયે દુઃખ જાય;

થાયે મુખ એહની કૃપાએ, પ્રેમ ધરી પડું પાય.....

ધરી પવિત્ર પદને અંગ, શુદ્ધ શૃંગારીરે;

હી પૂજન સામગ્રિ સંગ, ચાલી પ્રિત ધારીરે—હુંતો.

ચન્દ્ર—

૧૦

ચોરું ચતુરા તહેં ચિત મ્હારું, હો ચપળા...ચોરું.

ચતુરા શચીથી ચોગણું મુખ આપું, ચીક્ર રાણી કરી સ્થાપું;

ચળે નાં વચન ચિત હારું...હો ચપળા...ચોરું.

સાવિત્રી—શું શિર ફર્યું સુરપતિ ત્હારું, શિયળ મ્હાયું મ્હારું;

ક્ષણમાં શ્રાપ દહીને તને બાળું, પણ દુનિઆની દૈયા,

દિલ ધારું...હો મુખી તુજ સ્થાને જાયે તો છે સારું.

સાવિત્રી—

૧૧

સ્વામિજી શું કહું હું તમને, લ્હોજી સંગાથે અમને;

યશે વ્હાલા વિકટ વિમન વેરાને.....સ્વામિ.

સામવાન—હાલો ચાલો સંગે સતિ, ખુશીથી કહું છું (હું)

પતિ (૨) વિકટ વેરાનની મોઝ મ્હો માણી—સ્વામિ.

સત્યવાન—

૧૨

કરડ્યો કાજોત્રો જીવ મ્હારો જાય રામ...(૨)
 શરીર કળે છે દ્રગન બળે છે, અંત સમય આવ્યો;
 લાગી લ્હાય રામકરડ્યો.
 પત્નિ મળો તો મળજો સાવિત્રી (૨)
 પૂન્ય પવિત્ર સતિ પદરતિ (મમ) મ્હાય રામ...કરડ્યો.
 " અંબક " સ્વામિનું સ્મરણ કરતાં (૨)
 પિંજર ચકી પ્રાણુ ન્યારો મ્હારો થાય રામ...કરડ્યો.

સાવિત્રી—

૧૩

પ્રિયતમજી ચતુર સુનણુ, વેરાને રઝળાવી ક્યાં જશો...
 નથી પડયું મુજ સત્યમાં લંગાણુ...પ્રાણુ વિશુ પ્રિયતમજી
 કયમ થાશે—પ્રિયતમજી.
 અરે, અરે, કરી મહા હાણુ, જાએ પકડું તેનો વાંસો—પ્રિ.

ચમરાજ—

૧૪

જ્ઞાને સતિ શ્રમ ધરે, પૂઠળ શીદ ફરે તું તો મ્હારી—
 સતિ તુજ પતિપદ પ્રિતી ભારી (૨) જ્ઞાને.
 (પણુ) એમ કરે નહિ જીવ મળનારો, કાળ પાશે હવે
 થયો વસનારો;
 માટે બોધ માનીને મ્હારો, પાછી વળ શું કહું વારી—સતિ.

સાવિત્રી—

તમ વચનને મમ મુસ્તકે ધારી, જહન જમીને પાછી સિધારી
પણ વિનંતી છે મહારી, પૂરો કૃપા ધારી, શમન તમે દમન
દુઃખના ભરી, વિનંતી એક છે મહારી—વિનંતી૦

સાખી—આપ તણી મુસંગતે, મહેં ડગે ભરીયાં સાત;
તેનું ફળ મુજને પ્રભુ, મળતું જોઈએ સાક્ષાત:
નહિતો વેદ પુરાણની વાણી, લહીશ હું મનધીવૃથા સાદુ જાણી,
(તો) મહેર કરી દિલ દેવા આણી, દયો વરદાન મુજને સુખદાની;
દયાળુ દેવ છો દુઃખહારી.....વિનંતી૦

યમરાજ—

શાસ્ત્રાધાર-યુત સુંણી તુજ વાણી, પ્રસન્ન થયો અતિ
તુજ પર સ્થાણી,
તો તુજ પતિના પ્રાણ વિના હો, ઇચ્છિત વર માર્ગ;
શકાશ ન વાણી તુજ ત્યાગી.....

સાવિત્રી—

મહારાજ ! જો પ્રસન્ન થયાં હો તો મહારા અંધ સસરાણે
દેખતા થાય અને ગયું રાજ્ય પુનઃ પ્રાપ્ત થાય.

યમરાજ—એવમરતુ.

સતિ એક વર આપ્યો, તુજ મનનો મનોરથ સ્થાપ્યો,
હર્ષિત ખની હિતમ વર આપ્યો, માટે સંતોષને ધારી.
સતિ સુખહારી, હવે તું પાછી જા સિધારી...સતિ તુજ૦

સાવિત્રી—

વેદ પુરાણે વાણી ઉચ્ચારી, ગૃહસ્થ ધર્મ પ્રથમે સુખકારી,
એક વાત વિચારી, પતિની પ્યારી, પતિપદતણી રતી ઈચ્છનારી;
જાએ પાછી કયમ દુઃખકારી.....

ભૂત ભગે સર્વે દુઃખ જાએ, (તમે) સુદેવ મળે દુઃખ દૂર નવ થાએ,
ઉઠે દિલોટ મારે લહાએ, ઈચ્છું બીજને વર સુખકારી...વિનંતી.

યમરાજ—

માઝ્ય પ્રાણુ વિન પ્રસન્ન થયો છું, તુજ વિનયે ભોળવાઈ ગયો છું,
(તો) સત્યવાનના પ્રાણુ વિના, લહે ઈચ્છિત વર માગી.
સુંદરી સર્મને ત્યાગી.

સાવિત્રી—

મહારાજ! મહારા પિતાને સો પુત્ર થાય.

યમરાજ—એવમસ્તુ.

સતિ હવે સિધારો, આપ્યાં વરદાનો સુખકારી...સતિ તુજ.

સાવિત્રી—

આશ પૂર્ણ પ્રભુ થઈ નહિ મારી, તો તેહ પૂર્ણ કરો દુઃખહારી,
દયાળુ દેવ છો દુઃખ હારી...વિનંતી.

યમરાજ—

અણસંતોષિ અબળા તું ભારી, ત્રય ત્રય વર આપ્યા સુખકારી,
તોયે સંતોષ ન પામી તું નારી, માટે માઝ્યને વરને વિચારી;
યશે દુઃખ ભારી.

લોભહારી, દીસે તું અંત લોભી નારી. (અસ જા!)

સાવિત્રી—

(સાખી)—દેવદેવા અસમર્થરે, તો ધરવી કેાની આશ,
 દુઃખના દમન શમન થકી, ખરે હું ચર્ધ નિરાશ;
 આશ નિરાશ દેવ પાસથી થાએ, તો તો મનુષ્યની વડી શી નવાઈ,
 વળુ ક્યમ પતિપદ પ્રિતી ધારી, જાએ પાછી ક્યમ દુઃખકારી.

યમરાજ—

માગ્ય જીવન વિષ્ણુ ઈચ્છિત વરને, થા ન નિરાશ તું
 આનંદ કરને,
 સતિ સંક્રાચને ત્યાગી, સુવર હ્રે માગી, ભાંગી સહુ
 ખીતિ હવે ત્હારી; સતિ તુજ પતિ પદ પ્રિતી બારી.

સાવિત્રી—

મહારાજ ! મ્હને મ્હારા પતિ સત્યવાનના વિર્યથી સો પુત્ર થાય.

યમરાજ—એવમસ્તુ.

જાત્રીત્રી ત્હેં છેતરીએા, આંગળી દેતાં પહોંએા ગળીએા,
 (પણ) તુજ પતિને જીવન દેવાની શક્તિ નથી મ્હારી, આવે
 જે અજહરી, ત્રિપુરારી...ત્રણે મળી જે ફેરવે ભાવી, તો
 ત્રયદેવનું પ્ધાન ધરો નૃપ કુમારી, આવે જે અજહરી ત્રિપુરારી.

સાવિત્રી—(આકાશ તરફ જોઈ એ હસ્ત જોડીને)

(સાખી)—પ્રભાત વિષ્ણુ હર આવજો, હરવા દુઃખ મહારાજ;
 નહિ આવેા ત્રય દેવ તો, હરં ત્રિભુવન રાજ.

ત્રિદેવ—

દેતી નહિ સતિ શ્રાપ તું, આવ્યા અમો તુજ બહાર;
માગ્ય તું વરને સુખકારી, સતિ તુજ પતિ પદ પ્રિતી ભારી.

સાવિત્રી—

દેવ પધાર્યા તો દુઃખ કાપો, મુજ પતિને સંજીવન કરી આપો;
સ્થાપો દરન તેહ પરે મરે નહિ વધે સત સુખકારી—વિનંતી.

ત્રિદેવ—

(સાખી)—જન સતિ તુજ પતિ તણું, જીવન સંવત્સર સોય
સત્યવાનના થકી તુંને, સો સુત નકિક હોય.
જઈએ અમ લોકે સિધારી—સતિ તુજ પતિ.

(દેવતાઓ જાય છે)

સર્વ—

૧૫

જય જય વિવ્રન વિહાર પ્યારા—જય.

સત્યવાન—

સજ સજીકર સજિમાંછી, પતિ તારક સદ્ગુણી દારા.

સાવિત્રી—

સત્ય શિયળ અખળાને આપો, ઉભય કુળને તારનારા.

ધુમત્સેન—

માત તાત પૂજક સજ શિશુઓ, ભારત ભોમ દિપાવનારાં.

શાખ્યા—

દેવ દેયા કરી બાળ બાળીને દે, સુમતિ શ્રુતિ પંથ ધારા;
ધર ધણિધર યાને ત્યજી, દિલ વિનિત ઉદ્ધાર મારા—

સર્વ—

૧૬

વિજય વિજય સતિ ધર્મનો.....છે—વિજય.

સત્યવાન સાવિત્રી સમ દંપતિ (૨)

યશ ગાયો જન ધર્મનો.....છે—વિજય.

હરિ સંગાથે સતિનાં સાથે (૨) યશ બોલો સુધર્મનો...છે.

વ્યાસ ટ્યંબક કહે સતિ ગુણ ગાયો (૨)

ત્યાગ કરીને ધર્મનો.....છે—વિજય.

